

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ВИНОГРАДАРСЬКО-ВИНОРОБНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

О.Б.Наумов, кандидат економічних наук, доцент

А.В.Тарасюк, старший викладач

Херсонський державний технічний університет

Виноградарсько-виноробний комплекс займає важливе місце в економіці України. Реформування підприємств виноградарсько-виноробного комплексу України, їх адаптація до ринкових умов повинні бути підпорядковані досягненню головної мети — підвищенню ефективності виробництва, забезпеченню потреб населення у високоякісних продуктах харчування, а також створенню резервів для експорту за кордон.

Сучасні тенденції функціонування виноградарсько-виноробного комплексу обумовляють необхідність проведення досліджень ефективності його діяльності. Питання оцінки процесів, котрі притаманні виноградарсько-виноробному комплексу на даному етапі розвитку, розроблені недостатньо, незважаючи на те, що багато економістів вели свої дослідження в цій сфері.

Різні підходи щодо оцінки ефективності підприємств агропромислового комплексу знайшли своє відображення в роботах відомих вчених [1-4]. Однак, динамічні зміни, що відбуваються в економіці нашої країни, вимагають постійного перегляду і пересмислення теорії і методології для забезпечення об'єктивності результатів досліджень. Існує необхідність постійного удосконалення інструментарію оцінки ефективності діяльності окремих підприємств і комплексу в цілому.

Актуальність статті зумовлена важливою роллю виноградарсько-виноробного комплексу, як одного із найбільш перспективних напрямків наповнення бюджету та каталізатору розвитку аграрної сфери в цілому.

Метою даної роботи було дослідження сучасного методичного інструментарію оцінки ефективності діяльності виноградарсько-ви-

норобного комплексу та його удосконалення. Результатом таких досліджень має бути розробка системи об'єктивних показників оцінки ефективності діяльності комплексу.

В системі ринкових відносин питання економічної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції, а також форми і способи її підвищення набувають для суб'єктів підприємницької діяльності великого значення. Управлінські рішення за всіма рівнями організації підприємницької діяльності повинні базуватись на детальному економічному аналізі і розрахунковому доведенні кількісних значень факторів, які зумовлюють доцільність, економічну ефективність і інвестиційну привабливість виробництва сільськогосподарської продукції.

В економічній літературі до теперішнього часу немає єдиного підходу до визначення ефективності діяльності агропромислових формувань [1-5]. Набір використовуваних показників залежить від мети аналізу, рівня інтеграції та кооперації, спеціалізації, галузевих особливостей та ін. Разом з тим специфіка аграрного сектору вказує на необхідність розробки такої системи оцінки, кількість показників в якій повинна бути мінімальною, але водночас повинна забезпечувати системність охоплення результатів функціонування на різних рівнях управління.

До економічної реформи 90-х років висхідною методологічною основою оцінки системи показників ефективності сільськогосподарського виробництва була методика, що заснована на використанні вартості ресурсного потенціалу комплексу [1]. Її автори пропонували використовувати в якості головного показника ефективності відношення обсягу аграрної продукції до вартості сукупних виробничих ресурсів. На нашу думку, використання даної методики в умовах динамічного розвитку ринку стає неприйнятним, тому що в результаті ринкової реформи аграрного сектору ресурсний потенціал сільського господарства нині майже повністю зруйнований. В результаті реструктуризації колективних підприємств з'явилося багато якісно нових формувань різних, як за розміром, так і за складом. Тому використання показників ефективності за ресурсним потенціалом не дають можливості порівняння їх у динаміці, а лінійна залежність результатів господарювання від ресурсів (внаслід-

док неоднорідності структури в різних господарствах), приймає нелінійний вигляд.

Аналіз існуючих методик розрахунку показників ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств свідчить про наявність розбіжностей в їх визначенні, а деякі з показників не враховують особливості господарювання підприємств в умовах ринку в якості самостійно господарюючих суб'єктів [2]. Окремі методики не враховують одночасно і особливості сільськогосподарських підприємств [3], які є постачальниками сировини, і переробних підприємств.

Щоб показник ефективності був практичним і мав широке застосування, необхідно враховувати наявність і доступність інформації для його обчислення, а також простоту розрахунків.

Для планування рівня ефективності, розрахунку параметрів виробництва продукції ми пропонуємо застосувати метод маржинального аналізу. Він ґрунтується на використанні граничних величин і впливає із законів спадної граничної корисності, спадної продуктивності, граничної доходності і законів попиту і пропозиції.

Комплексним показником, що характеризує рівень ефективності виробництва продукції галузі, є “порог беззбитковості” — беззбитковий об'єм продаж продукції сільського господарства при заданих співвідношеннях ціни, постійних і змінних витратах.

На основі аналізу і визначення фактичних граничних параметрів здійснюється розрахунок показників, які відповідають заданому рівню ефективності виробництва: ціни реалізації, рівня прибутку і рентабельності, рівня постійних і змінних витрат на одиницю продукції, необхідного об'єму виробництва і реалізації продукції, а також взаємозв'язку між ними.

Необхідно звернути увагу на той факт, що функціональне навантаження поняття “порог беззбитковості” при виробництві окремих видів сільськогосподарської продукції відображає їх специфічні особливості.

Наприклад, “порог беззбитковості” виробництва виноградної продукції — мінімально необхідний рівень врожайності при певній середній ціні реалізації, достатній для окупності витрат на виробництво одиниці продукції. Він показує розмір виручки від реалізації

продукції, при якому виробництво вже не має збитків, але ще не одержує прибутку. Результату від реалізації продукції після покриття змінних витрат вистачає тільки на покриття постійних витрат.

Розрахунок такого показника дозволить сільськогосподарським підприємствам точно оцінювати свої виробничі і фінансові можливості не тільки на кінець періоду, а також дасть можливість простежити динаміку врожайності і фінансові можливості за рівнями врожайності виноградної продукції.

При розрахунках “порогу беззбитковості” для підприємств виноградарсько-виноробного комплексу пропонуємо застосовувати алгоритм розрахунків, що наведено на рисунку 1.

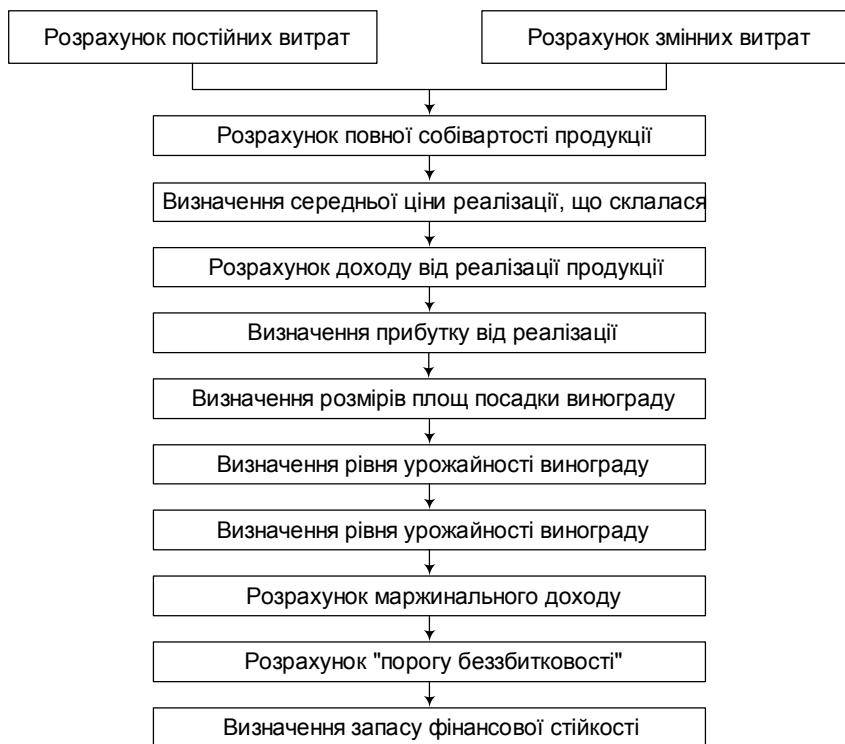

Рис.1. Алгоритм розрахунку “порогу беззбитковості”

Для оцінки впливу собівартості, середньої ціни реалізації та врожайності на “порог беззбитковості” можна застосувати метод кореляційно-регресійного аналізу, який передбачає побудову і аналіз статистичної моделі у вигляді рівняння регресії, що наближено відображає залежність результативної ознаки від ознаки-фактора.

Як результативну ознаку в оцінці ефективності виноградарства доцільно застосувати “порог беззбитковості”, в якості ознак-факторів пропонуємо використати витрати на виробництво 1ц винограду, середню ціну реалізації і урожайність. Таким чином, з’являється можливість управління параметрами ефективності виробництва винограду.

Аналіз виробництва сільськогосподарської продукції ускладнюється тим, що суб’єкти підприємства галузі мають різну виробничу і технологічну структури. У зв’язку з цим виникає необхідність розрахунку низки показників, які характеризують не тільки виробництво виноградної продукції, але і її переробку. В господарствах, що мають закінчений виробничий цикл, аналіз здійснюється за показниками реалізації кінцевого продукту. Однак, для оптимізації всіх виробничих етапів і циклів, побудови їх в єдину ефективну систему є необхідність визначення параметрів ефективності їх оптимальних співвідношень за кожною складовою.

При побудові моделі оптимального співвідношення параметрів виробництва винограду технічних сортів розглядаються варіанти критичного рівня відтворення і розширеного відтворення з рентабельністю 85%.

Заданими параметрами при визначенні врожайності і об’єму виробництва, а також ціни реалізації 1ц винограду технічних сортів слід використовувати:

- площу плодоносних насаджень винограду;
- змінні і постійні витрати на 1 ц винограду, прийняті за фактичними показниками року, що минув.

Для виробництва винопродукції “порог беззбитковості” – мінімально необхідний об’єм продаж при ціні реалізації, що склалася, достатній для окупності витрат на покупку сировини і виробництво готової продукції.

Визначення оптимального співвідношення факторів ефективності виробництва винопродукції здійснюється з урахуванням критичних (порогових) і проектних рівнів показників.

В розрахунки закладаються наступні параметри:

- середня врожайність попереднього року;
- площа плодоносних насаджень виноградників;
- середня фактична закупівельна ціна винограду минулого року.

Для визначення параметрів виробництва на майбутній період — об'єму продаж, ціни реалізації, змінних і постійних витрат на 1ц винограду на виробництво і реалізацію винопродукції було б доцільно використовувати в розрахунках інфляційні очікування та інші дані маркетингового аналізу ринку продукції галузі і макроекономічних тенденцій розвитку (ріст доходів населення і платоспроможного попиту).

Розрахунок показників критичного рівня — ціни реалізації і витрат виробництва на 1ц виноградної продукції — дозволяє визначити оптимальний рівень постійних і змінних витрат.

Таким чином, розрахунок критичних, оптимальних і заданих за рівнем ефективності показників, що ґрунтуються на маркетинговій стратегії, є запорукою цільового характеру управлінських рішень, який забезпечує ефективність технологічних процесів, а також ефективність управління факторами виробництва: агроекологічними ресурсами, працею і капіталом.

Виходячи із вищесказаного, необхідно визнати, що побудова узагальнюючих показників і встановлення взаємозв'язків між ними дає можливість визначити лише тенденцію розвитку діяльності підприємства. Для розробки ж конкретних рекомендацій щодо підвищення ефективності виробництва необхідно застосувати конкретні економіко-математичні моделі.

Таким чином, логічно випливає висновок, що запропонована методика обчислення показників ефективності агропромислового виробництва дає можливість забезпечити належну оцінку діяльності підприємств агропромислового комплексу, раціональне управління виробництвом. Прогнозування його подальшого розвитку стане логічним продовженням досліджень в даному напрямі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Хвостов А.И., Минаков И.А., Сабетова Л.А. Эффективность агропромышленной интеграции в условиях формирования рыночных отношений // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. – 1999. – № 9. – С.38-42.
2. Червен І.І., Червен Е.В., Чебан О.О. Методологічні аспекти оцінки економічної ефективності агропромислових формувань // Економіка АПК. – 1996. – № 5. – С.35-37.
3. Червен И.И., Червен Э.В. Экономика АПК: вопросы и ответы. – Кишинев: Карта Молдовеняскэ, 1990. – 491 с.
4. Шафронов А. Факторы роста эффективности и устойчивости сельскохозяйственных предприятий // АПК: экономика, управление. – 1999. – № 1. – С. 65.
5. Шестопадль О.М. До стратегії відродження та подальшого розвитку вітчизняного садівництва // Сад, виноград і вино України. – 2002. – № 5-6. – С.12-15.

УДК 338.432:631.15:658.821

ПРОДОВОЛЬЧИЙ ПІДКОМПЛЕКС АПК ПОВИНЕН БУТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИМ

*О.В.Шебаніна, кандидат фізико-математичних наук, доцент
Миколаївський державний аграрний університет*

В сучасних умовах, коли спостерігається посилення конкуренції, на ринку (як зовнішньому, так і внутрішньому) різко зростає значення такого важливого фактору забезпечення ефективного господарювання як конкурентоспроможність. При цьому конкурентоспроможними повинні бути як кожний ринковий товар, так і підприємство, яке його виробляє.

Питання конкурентоспроможності в останні роки знаходяться в центрі уваги певної частини науковців, серед яких Д.Я.Карич, Ю.С.Коваленко, М.Й.Малік, С.О.Маслюков, Л.В.Романова, П.Т.Саблук, О.М.Шпичак та ін. Проте слід визнати, що єдності ні у тлумаченні сутності цього поняття, ні у визначенні існуючих проблем та напрямів їх вирішення, на жаль, поки що немає. Саме це і визначило вибір теми даної статті. Її метою є дослідження сутності понять “конкуренція”, “конкурентоспроможність товару” та “конкурентоспроможність підприємства”, виявлення основних проблем у цій сфері та напрямів їх вирішення.